

Ref 16

En person som arbetar på distans från ett annat land har ansetts vara omfattad av den svenska arbetsbaserade socialförsäkringen.

6 kap. 2 § socialförsäkringsbalken

Högsta förvaltningsdomstolen meddelade den 13 april 2022 följande dom (mål nr 2329-21).

Bakgrund

1. Den svenska socialförsäkringen är indelad i olika försäkringsgrenar, varav en är den arbetsbaserade försäkringen. Förmåner inom den delen av försäkringen grundas på arbete i Sverige. En av dessa förmåner är tillfällig föräldrapenning som ges vid vård av ett sjukt barn.

2. E.H.L. anställdes i november 2017 som programhandläggare vid en forskningsenhet vid Stockholms universitet. Året därpå flyttade hon med sin familj till Sydafrika då hennes make blev utsänd av sin arbetsgivare för att arbeta där. Från och med september 2018 utförde hon med universitetets godkännande sitt arbete på distans från Sydafrika.

3. E.H.L. ansökte om tillfällig föräldrapenning för två dagar i november 2019. Försäkringskassan avslog ansökan med motiveringen att hon inte tillhörde den arbetsbaserade försäkringen i Sverige eftersom hon arbetade i Sydafrika.

4. E.H.L. överklagade Försäkringskassans beslut till Förvaltningsrätten i Stockholm och anförde följande. Hon är medföljande till sin make som är anställd vid Utrikesdepartementet som diplomat. Hon omfattas därför inte av socialförsäkrings-systemet i Sydafrika utan är fortsatt folkbokförd i Sverige och omfattas av den bosättningsbaserade försäkringen här. Hon arbetar digitalt på distans från Sydafrika men har kvar en fast bostad i Sverige som hon vistas i regelbundet. Hennes lön beskattas i Sverige och hennes arbetsgivare har betalat arbetsgivaravgifter på lönen.

5. Förvaltningsrätten upphävde Försäkringskassans beslut. Enligt domstolen hade annat inte kommit fram än att E.H.L. hade utfört sina arbetsuppgifter på samma sätt som om hon arbetat från hemmet i Sverige. Med hänsyn till det och vad som i övrigt framgick av utredningen ansåg domstolen att det arbete som hon utfört på distans från Sydafrika hade en sådan stark anknytning till Sverige att det skulle betraktas som arbete i Sverige. Hon omfattades

därmed av det svenska socialförsäkringsskyddet för arbetsbaserade förmåner. Målet visades åter till Försäkringskassan för beräkning av hennes sjukpenninggrundande inkomst och bedömning av om övriga förutsättningar för rätt till tillfällig föräldrapenning var uppfyllda.

6. Försäkringskassan överklagade domen till Kammarrätten i Stockholm som gjorde samma bedömning som förvaltningsrätten och avslag överklagandet.

Yrkanden m.m.

7. *Försäkringskassan* yrkar att underinstansernas domar ska upphävas och myndighetens beslut fastställas.

8. *E.H.L.* anser att överklagandet ska avslås.

Skälen för avgörandet

Frågan i målet

9. Frågan i målet är om en person som arbetar på distans från ett annat land omfattas av den svenska arbetsbaserade socialförsäkringen.

Rättslig reglering m.m.

10. Av 4 kap. 2 § socialförsäkringsbalken framgår att socialförsäkringen är indelad i tre försäkringsgrenar. En av dessa avser förmåner som grundas på arbete i Sverige (arbetsbaserade förmåner).

11. I 6 kap. 2 § första stycket anges att vid tillämpning av bestämmelserna i balken avses med arbete i Sverige, om inget annat särskilt anges, förvärvsarbete i verksamhet här i landet.

12. Enligt 6 kap. 6 § är den som arbetar i Sverige försäkrad för tillfällig föräldrapenning.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

13. För att en person ska omfattas av den arbetsbaserade delen av socialförsäkringen krävs att personen arbetar i Sverige. Den som är anställd anses arbeta i Sverige om han eller hon utför förvärvsarbete i verksamhet här i landet i den mening som avses i 6 kap. 2 § första stycket socialförsäkringsbalken.

14. Högsta förvaltningsdomstolen konstaterar inledningsvis att bedömningen av om ett visst arbete kan anses vara förvärvsarbete i verksamhet här i landet ska göras utifrån den koppling som själva arbetet har till Sverige. Den anknytning som personen som utför arbetet i övrigt kan ha till Sverige, såsom om vederbörande är bosatt

eller på annan grund folkbokförd här eller har tillgång till en bostad i Sverige, saknar således betydelse för den bedömningen (jfr prop. 1998/99:119 s. 103). Även det förhållandet att personen betalar skatt i Sverige saknar betydelse, eftersom skattskyldigheten fastställs enligt andra kriterier.

15. Däremot finns en koppling mellan tillhörigheten till den arbetsbaserade socialförsäkringen och arbetsgivarens skyldighet att betala arbetsgivaravgifter, på så sätt att regleringen i socialavgiftslagen (2000:980) om när den skyldigheten inträder överensstämmer med socialförsäkringsbalkens reglering om när den anställda är arbetsbaserat försäkrad i Sverige. Huruvida arbetsgivaren rent faktiskt har betalat arbetsgivaravgifter på lönen till den anställda saknar dock i sig betydelse för om den anställda omfattas av den arbetsbaserade försäkringen.

16. När det då gäller frågan om vilken koppling själva arbetet måste ha till Sverige anser Försäkringskassan att den som utför arbetet som huvudregel måste befinna sig fysiskt på plats i Sverige för att det ska räknas som arbete i verksamhet här. Enligt myndigheten är det därför endast vid kortare perioder av arbete från utlandet som arbetet har en så stark anknytning hit att personen ska fortsätta att omfattas av den svenska arbetsbaserade socialförsäkringen. Om distansarbetet från utlandet pågår under en längre tid kan det enligt myndighetens mening inte längre anses vara fråga om arbete i Sverige.

17. Att den arbetsbaserade försäkringen i första hand är tänkt att ge skydd vid förvärvsarbete som rent fysiskt utförs i Sverige har stöd i förarbetena (prop. 1998/99:119 s. 103). Där anges dock också följande (a. prop. s. 105). Arbetsmarknaden kännetecknas av en allt mer ökad rörlighet med ändrade arbetsförhållanden. Utvecklingen av olika datorstöd har gjort det möjligt för anställda att i ökad utsträckning arbeta på distans. Regeringen anser att det inte är möjligt att i detta sammanhang utarbeta kriterier för när arbete i sådana fall ska anses utfört i Sverige. Det bör ankomma på de rättsvårdande myndigheterna att genom praxis fastställa de närmare omständigheter under vilka ett arbete som helt eller delvis utförs på distans ska anses som arbete i Sverige.

18. Förarbetena öppnar således för att även arbete som utförs på distans från utlandet kan ge rätt till arbetsbaserade förmåner i Sverige men överlämnar till praxis att bestämma de närmare förutsättningarna för detta.

19. Enligt Högsta förvaltningsdomstolens mening måste frågan om ett arbete kan anses vara förvärvsarbete i verksamhet här i landet besvaras utifrån förhållandena i varje enskilt fall. Var arbetet rent fysiskt utförs är därvid en omständighet som bör beaktas, men även andra omständigheter såsom arbetets karaktär, arbetsgivarens verksamhet i Sverige och var arbetstagaren är anställd bör vägas in vid bedömningen (jfr SOU 2017:5 s. 495). Detta innebär att

arbetstagarens fysiska närvaro i Sverige inte bör ges en så utslagsgivande betydelse som Försäkringskassan anser. Det förhållandet att en person under en längre tid arbetar på distans från utlandet utesluter därmed inte att det, beroende på omständigheterna i övrigt, kan vara fråga om arbete i verksamhet här i landet.

20. När det gäller det nu aktuella fallet kan konstateras att E.H.L. är anställd för att arbeta i sin arbetsgivares verksamhet i Sverige. Annat har inte kommit fram än att hennes arbetsuppgifter för den svenska verksamhetens räkning är av den karaktären att hon kan utföra dem på distans från Sydafrika. Arbetet får därför, trots att det inte fysiskt utförs i Sverige, anses vara förvärvsarbete i verksamhet här i landet i den mening som avses i 6 kap. 2 § första stycket socialförsäkringsbalken. E.H.L. omfattas således av den svenska arbetsbaserade socialförsäkringen.

21. Försäkringskassans överklagande ska därmed avslås.

Högsta förvaltningsdomstolens avgörande

Högsta förvaltningsdomstolen avslår överklagandet.

I avgörandet deltog justitieråden *Jäderblom, Ståhl, Anderson, Jönsson* och *Medin*. Föredragande var justitiesekreteraren Maria Rydell.

Förvaltningsrätten i Stockholm (2020-12-09, ordförande Söderhjelm):

Frågan i målet är om det arbete som E.H.L. har utfört på distans från Sydafrika har sådan stark anknytning till Sverige att det ska betraktas som arbete i Sverige och om hon därmed omfattas av det svenska socialförsäkringsskyddet för arbetsbaserade förmåner. Det är utrett att hon inte tillhör någon av de personkategorier som anges i 6 kap. 3–5 §§ socialförsäkringsbalken.

Av förarbetena framgår att begreppet ”arbete i Sverige” huvudsakligen åsyftar förvärvsarbete som fysiskt utförs här i landet. Försäkringskassan anser att denna huvudregel är tillämplig i det aktuella fallet. Försäkringskassan har vidare framhållit att det saknas vägledande avgöranden från Högsta förvaltningsdomstolen om hur hem- och distansarbete förhåller sig till reglerna i socialförsäkringsbalken.

Det framgår dock av förarbetena att det kan uppkomma situationer då arbete som visserligen inte utförs i Sverige rent fysiskt – men som ändå har en stark anknytning hit – ska omfattas av den arbetsbaserade delen av socialförsäkringen. Det framgår emellertid inte vilka faktorer som ska beaktas vid bedömningen av om ett arbete har en stark anknytning till Sverige. Det uttalas istället att det ankommer på de rättsvårdande myndigheterna att genom praxis fastställa de närmare omständigheter

under vilka ett arbete som helt eller delvis utförs i hemmet eller på distans ska anses som arbete i Sverige.

I slutbetänkandet av Utredningen om trygghetssystemen och internationell rörlighet (SOU 2017:05 s. 495) har den särskilda utredaren bl.a. anført att det bör vara upp till rättstillämpande myndigheter och domstolar att bedöma när ett arbete har en sådan stark anknytning till Sverige, men att vissa kriterier, såsom arbetets karaktär, arbetets varaktighet, arbetsgivarens verksamhet i landet och var arbetstagaren är anställd samt var socialavgifter betalas kan tjäna som vägledning vid bedömningen.

Av utredningen framgår bl.a. följande. E.H.L. har under den aktuella perioden varit anställd vid en forskningsenhet vid Stockholms universitet. Hon har arbetat på distans från Sydafrika med regelbundna resor till Sverige. Hon har uppburit lön från arbetsgivaren i Sverige och lönen har beskattats i här i landet. Hon är folkbokförd och har en fast bostad i Sverige där hon vistas regelbundet. Av intyg från E.H.L:s arbetsgivare framgår vidare att arbetsgivaren erlagt sociala avgifter för henne i Sverige.

Enligt förvaltningsrättens mening har inte annat framkommit än att E.H.L. utfört sina arbetsuppgifter på samma sätt som om hon hade arbetat från hemmet i Sverige. Med hänsyn till det och vad som i övrigt framgår av utredningen anser förvaltningsrätten att det arbete som E.H.L. har utfört på distans från Sydafrika har en sådan stark anknytning till Sverige att det ska betraktas som arbete i Sverige i den mening som avses i 6 kap. 2 § socialförsäkringsbalken och 25 kap. 3 § socialförsäkringsbalken. E.H.L. omfattas därmed av det svenska socialförsäkringsskyddet för arbetsbaserade förmåner. Försäkringskassans beslut ska därför upphävas och målet visas åter till Försäkringskassan för beräkning av E.H.L:s sjukpenninggrundande inkomst och bedömning av om övriga förutsättningar för rätt till tillfällig föräldrapenning enligt ansökan är uppfyllda.

– Förvaltningsrätten upphäver Försäkringskassans beslut och återförvisar målet till Försäkringskassan för fortsatt handläggning i enlighet med domskälen.

Kammarrätten i Stockholm (2021-02-22, Brege, Krüll och Tomczak):

Det som har kommit fram i målet ger inte kammarrätten anledning att göra någon annan bedömning än den som förvaltningsrätten har gjort i det överklagade beslutet. Överklagandet ska därför avslås.

– Kammarrätten avslår överklagandet.